

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-613938-XVIII/09/AW

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, *14 maja 2008 r.*

Pan
Andrzej Czuma
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny
WARSZAWA

Szanowny Panie Ministrze

W związku z badanymi przez Rzecznika praw Obywatelskich sprawami ujawnił się problem natury ogólnej dotyczący związania sądu cywilnego wyrokiem wydanym przez sąd karny w sprawie o wykroczenie.

W obecnym stanie prawnym, zgodnie z treścią art. 11 kpc, ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego, co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Sąd ten nie jest jednak związany tożsamymi ustaleniami poczynionymi w toku sprawy przez sąd grodzki, orzekający w sprawach o wykroczenia.

Istotne znaczenie z punktu widzenia zakresu obowiązywania art. 11 k. p. c. należy przypisać ustawie z dnia 24 sierpnia 2001- Przepisy wprowadzające kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 106, poz. 1149), przekazującej orzekanie w postępowaniach o wykroczenia sądom. Wydane w tych postępowaniach orzeczenia charakteryzują się tym, że po ich uprawomocnieniu mają taką samą moc prawną i podlegają wykonaniu na takich samych zasadach jak wyroki skazujące co do popełnienia przestępstwa.

Związanie sądu cywilnego wyrokiem wydanym w sprawie o przestępstwo oznacza, że moc wiążącą w postępowaniu cywilnym mają jedynie ustalenia zawarte w prawomocnym wyroku skazującym, w zakresie popełnienia czynu zakwalifikowanego przez kodeks karny do grupy przestępstw. Przestępstwem - w myśl art. 7 § 1 kk - jest popełnienie zbrodni lub występku. W przytoczonym przepisie chodzi więc o ustalenia w zakresie

popęłnienia przez oskarżonego czynu, który wypełnia dyspozycję normy karnej i został mu przypisany jako przestępstwo (por. art. 413 kpk). Związanie więc sądu cywilnego dotyczy wyłącznie ustaleń zawartych w sentencji wyroku. Jak podkreśla bogate w tym zakresie orzecznictwo, „istota związania Sądu w postępowaniu cywilnym prawomocnym wyrokiem karnym skazującym polega na niedopuszczalności dokonywania przez ten Sąd tych samych ustaleń, co do których zachodzi owo związanie” (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego - Ośrodek Zamiejscowy w Lublinie z dnia 2 lipca 1999 r. I SA/Lu 1739/98 Lex Polonica nr 347447). Nie wiążą natomiast sądu w postępowaniu cywilnym ustalenia wszelkich innych okoliczności wykraczające poza elementy stanu faktycznego - nie należące do istoty przestępstwa, jak np. ustalenia dotyczące następstw popełnienia przestępstwa oraz szkody i jej wysokości, jaka wyrządzona została przez to przestępstwo. Sąd cywilny może więc czynić własne ustalenia w zakresie okoliczności, które nie dotyczą popełnienia przestępstwa, mimo że pozostają w związku z przestępstwem. Ustalenia te mogą różnić się od tych, których dokonał sąd karny (wyrok SN z dnia 17 czerwca 2005 r., III CK 642/04, Lex, nr 177207, oraz wyrok SN z dnia 6 marca 1974 r., II CR 46/74, OSP 1975, z. 3, poz. 63).

Przesłanki wprowadzenia normy określonej w art. 11 kpc są związane z podstawowymi zasadami procesowymi, a w szczególności z zasadą jedności jurysdykcyjnej, czy ekonomii procesowej. Jak słusznie podkreśla się w doktrynie, „podstawą uzasadnienia związku sprawy cywilnej ze sprawą karną jest jedność jurysdykcji sądowej w zakresie spraw cywilnych i spraw karnych” (Piasecki L.: *Komentarz do art. 11 kpc. Komentarz*, Beck, 2006, str. 124). Uzasadnieniem dla takiego poglądu jest fakt, iż system sądownictwa jest jednolity, a niektóre z naczelných zasad procesowych są wspólne dla obu systemów. Kolejnym argumentem na rzecz ogólnej zasady mocy wiążącej każdego aktu jurysdykcyjnego jest czyn w znaczeniu faktycznym. Innymi słowy - wyrok karny, jako „synteza faktu i prawa” dostarcza sądowi cywilnemu określonego substratu faktycznego w pewnym sensie naturalnym (Piasecki L.: *Komentarz do art. 11 kpc. Komentarz*, Beck, 2006, str. 124). Ustalenia przyjęte w sentencji wyroku karnego, a zmierzające do ustalenia prawdy, musiałyby i tak zostać przeprowadzone w postępowaniu cywilnym. W tym aspekcie można stwierdzić, że sąd karny wyręcza sąd cywilny w przeprowadzeniu postępowania dowodowego. Nie można wreszcie pominąć argumentacji wynikającej z

zasad ekonomiki procesowej, autorytatywności wyroku karnego, czy wreszcie powagi rzeczy osądzonej (Piasecki L.: *Komentarz do art. 11 kpc.* Komentarz, Beck, 2006, str. 125). W tym kierunku zmierza również orzecznictwo, które podkreśla, że przepis art. 11 kpc podyktowany jest tym, aby prawomocny wyrok skazujący sądu karnego co do popełnienia przestępstwa nie był poddany ponownie ocenie stron i sądu w postępowaniu cywilnym. Z tego również powodu przepis ten nie powinien być interpretowany rozszerzająco. „U podstaw takiego uregulowania znaczenia ustaleń skazującego wyroku sądu karnego dla postępowania cywilnego leży przekonanie, że sąd w postępowaniu karnym dysponuje większymi możliwościami przy ustalaniu rzeczywistego stanu rzeczy w danej sprawie i odtworzenia dokładnego przebiegu zdarzeń oraz ustalenia udziału i roli w tych zdarzeniach poszczególnych osób. O tych większych możliwościach stanowi udział w postępowaniu prokuratora i obowiązek przeprowadzenia postępowania przygotowawczego poprzedzającego postępowanie sądowe.” (uchwała Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 czerwca 1968 r., III PZP 25/68, OSNCP 1969/2 poz. 25). Z drugiej jednak strony, należy zaznaczyć, że art. 11 kpc, określający prejudycjalność, czyli moc wiążącą prawomocnych wyroków karnych skazujących, stanowi odstępstwo od zasady bezpośredniości, swobodnej oceny dowodów i niezawisłości sędziego orzekającego w postępowaniu cywilnym (*Komentarz do art. 11 kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] Bodio J., Demendecki T., Jakubecki A., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M.P., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Oficyna, 2008, wyd. III).

Związanie ustaleniami poczynionymi w toku postępowania karnego dotyczy jedynie prawomocnych wyroków karnych skazujących. (*Komentarz do art. 11 kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] Bodio J., Demendecki T., Jakubecki A., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M.P., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Oficyna, 2008, wyd. III). *A contrario*, sąd cywilny nie jest związany ustaleniami wyroku uniewinniającego, umarzającego postępowanie z powodu okoliczności wyłączających dopuszczalność postępowania karnego (umorzenie bezwarunkowe) oraz warunkowo umarzającego postępowanie.

W art. 11 kpc mowa jest więc o prawomocnym wyroku karnym skazującym, wydanym w postępowaniu karnym, co obejmuje wyroki wydane przez sądy powszechne, wojskowe, jak również orzeczenia wydane przez Trybunał Stanu (jeżeli ustala on popełnienie przestępstwa). Natomiast orzeczenia wydane w postępowaniu karno-administracyjnym oraz

orzeczenia innych organów, choćby miały charakter skazujący, nie są wiążące dla sądu w postępowaniu cywilnym (np. izb morskich, czy komisji dyscyplinarnych, tak np. Gęsiak J.: *Prejudykat a odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wydaniem orzeczenia w postępowaniu cywilnym*. PS 2007/7-8/79). Ustalenia zawarte w prawomocnych wyrokach karnych skazujących wiążą sąd nie tylko w procesie, ale także w postępowaniu nieprocesowym, w sytuacji, w której postępowanie karne zostało już prawomocnie zakończone.

Analiza zmian ustawowych nasuwa oczywisty wniosek, iż „nie można [...] rozróżnić prawomocnych orzeczeń skazujących za popełnienie przestępstwa na "lepsze" (wyroki) i "gorsze" (wyroki nakazowe) tylko ze względu na sposób ich wydania, gdyż żadne przepisy kodeksu postępowania karnego nie dają do tego podstaw. Tym samym takie rozróżnienie nie powinno mieć miejsca na gruncie stosowania art. 11 k.p.c. Niezrozumiałe jest [...] wykluczenie orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania karnego - które, obecnie, może wydawać tylko sąd - z katalogu orzeczeń wiążących sąd w postępowaniu cywilnym". (Miczek Zbigniew: *Związanie sądu orzeczeniem wydanym w sprawach karnych oraz w sprawach o wykroczenia*. PS.2004.6.57).

Na podstawie art. 13 § 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U.2001.98.1070 wraz z późniejszymi zmianami) działającym w sądach rejonowych sądom grodzkim powierza się rozpoznawanie spraw o wykroczenia w pierwszej instancji, o wykroczenia skarbowe i przestępstwa skarbowe zagrożone karą grzywny do 360 stawek dziennych lub zagrożone karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności do lat 2, o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, z wyjątkiem spraw podlegających rozpoznaniu z udziałem ławników, o pozostałe przestępstwa, podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, cywilnych podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym oraz dotyczących depozytów sądowych i przypadku rzeczy.

Wydany przez sąd grodzki prejudykat, w dalszym postępowaniu cywilnym, nie jest niczym innym, jak merytorycznym orzeczeniem wydanym przez ustawowo umocowany ku temu sąd, działający jako niezawisły organ orzeczniczy (podobna zresztą wątpliwość dotyczy wyroków nakazowych, które po 1 lipca 2003r. są prawomocnymi wyrokami skazującymi, a w konsekwencji wiążą sąd w postępowaniu cywilnym co do faktu popełnienia przestępstwa- tak: Kłak C.P.: *Wyrok nakazowy a postępowanie cywilne*.

Palestra 2004/11-12/41; przeciwnie: *Komentarz do art.11 kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] Bodio J., Demendecki T., Jakubecki A., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M.P., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Oficyna, 2008, wyd. III- rozbieżności w doktrynie dotyczą tego, iż wydanie nakazu karnego nie poprzedza więc przeprowadzenie określonego przepisami ustawy procesowej karnej postępowania gwarantującego wszechstronne wyjaśnienie sprawy, które usprawiedliwia przyjęcie w określonym zakresie ustaleń jednego sądu (karnego) za wiążące inny sąd (cywilny)).

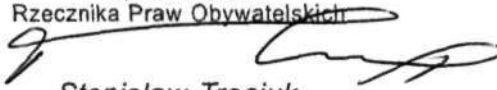
Przedstawione rozważania wskazują na to, iż treść art. 11 kpc nie jest adekwatna do obecnych rozwiązań prawnych w zakresie rozstrzygania o popełnieniu przestępstw i wykroczeń. Na skutek wprowadzonych zmian w zakresie postępowania w sprawach o wykroczenia należałoby również rozważyć dostosowanie brzmienia art. 11 k.p.c, tak, aby swoją dyspozycją obejmował on również orzeczenia skazujące co do popełnienia wykroczenia. Mając na uwadze to, że orzekanie w sprawach o wykroczenia pozostaje zasadniczo w kompetencji sądu (z wyjątkiem postępowania mandatowego), brak jest podstaw do twierdzeń, że postępowanie może być przeprowadzone w sposób nierzetelny (Miczek Zbigniew: *Związanie sądu orzeczeniem wydanym w sprawach karnych oraz w sprawach o wykroczenia*. PS.2004.6.57). Przeciwna sytuacja, a znajdująca obecnie zastosowanie, prowadzi wprost do naruszenia jednej z naczelnych zasad procesowych- *ne bis in idem*, pozwalając na dokonanie ustaleń w zakresie cech znamionowych czynu zarówno przez sąd grodzki, jak i potem przez sąd cywilny w tej samej sprawie.

W efekcie istniejące rozwiązanie osłabia pozycję prawną poszkodowanego w zakresie dochodzenia roszczeń wynikających z wykroczenia. Wyrok sądowy w sprawie o wykroczenie nie ma bowiem wiążącej mocy dowodowej w zakresie zawartych w tym wyroku ustaleń faktycznych, które mogą mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia o cywilnoprawnych skutkach zdarzeń. W konsekwencji w tym przypadku zachodzi potrzeba prowadzenia podwójnego postępowania dowodowego, dla ustalenia tych samych faktów.

W związku z powyższym, aktualnie rozwiązanie zawarte w art. 11 k. p. c. może być postrzegane jako naruszające zasadę równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP). Pokrzywdzony wykroczeniem musi bowiem ponownie udowodnić okoliczności, które były już przedmiotem ustalenia sądowego.

Wobec powyższego, na podstawie art.16 ust.1 ustawy z dnia 15 lipca 1987r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001r., Nr 14 poz.147) zwracam się do Pana Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy legislacyjnej, mającej na celu nowelizację kodeksu postępowania cywilnego w zakresie rozszerzenia art. 11 kpc o orzeczenia sądowe skazujące co do popełnienia wykroczenia, które wiązałyby również sąd w postępowaniu cywilnym.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich